

Hamit TIRYAKI
Em. İş Başmüfettişi, Avukat

İŞÇİ ÜCRETLERİNDEN HACİZ KESİNTİSİ

Yasal Dayanağı

Borçlu, bir işyerinde çalışıyor ve karşılığında ücret alıyorsa ücreti haczedilebilir. Maaş ve ücretlerin nasıl ve ne oranda haczedilebileceği 1932 Yılında kabul edilen 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 83, 355 ve devamı madde hükümlerinde gösterilmiştir.

İcra ve İflas Kanununun 83 üncü maddesinde özetle, maaş ve her nevi ücretlerin, borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar indirildikten sonra haczolunabileceği, haczolunacak miktarın dörtte birinden az olamayacağı, 355 inci maddesinde icra dairesinden yapılacak tebligatın muhatapları tarafından bir hafta içinde işçinin ücretini bildirip, borç bitinceye kadar haczolunan miktarı kesip icra dairesine göndermeye mecbur oldukları, ücret artışlarını ya da işten çıktığını da icra dairesine bildireceklerdir. İlgili personel icra kesintisini yapmaz ya da parayı göndermez ise ayrıca mahkemeden hüküm alınmasına gerek olmaksızın bu miktarı maaşların ya da sair mallarından alınır. Öte taraftan ilgililer hakkında cumhuriyet savcılığınca doğrudan takibat da yapılır.

Emekli Maaşından Kesinti

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun yürürlüğe girmesinden önce emekli aylıklarının da kısmen haczi mümkündü. Anılan Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra farklı sosyal güvenlik kurumlarının tek bir çatı altında toplanması ile yeknesak bir uygulamaya geçilmiştir. Bu çerçevede, işçi ve memurlara 5510 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde bağlanacak olan emekli aylıkları ile diğer ödeneklerin haczedilebilmesi söz konusu olamayacaktır. 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesinin ilk fıkrası 17.4.2008 tarihli 5754 sayılı Kanun'un 56. maddesi ile değiştirilmiştir. Değişiklikten sonra 93. madde, "Bu Kanun gereğince sigortalılar ve hak sahiplerinin gelir, aylık ve ödenekleri, sağlık hizmeti sunucularının genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanması sonucu Kurum nezdinde doğan alacakları, devir ve temlik edilemez. Gelir, aylık ve ödenekler; 88'inci maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez" şeklini almıştır. Görüldüğü üzere Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan elde edilecek gelir, aylık ve ödeneklerin haczi kural olarak yasaklanmıştır.

Ancak anılan maddeye 18.2.2009 tarihinde ve 5838 sayılı Kanun'un 32. maddesi ile "Bu fıkraya göre haczi yasaklanan gelir, aylık ve ödeneklerin haczedilmesine ilişkin talepler, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde, icra müdürü tarafından reddedilir" şeklinde bir fıkra eklenmiştir. Fakat 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesinin devamında bu kurala bazı istisnalar getirilmiştir. Buna göre, 5510 sayılı Kanun'un 88. maddesine göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçlarının haczi mümkündür. Sosyal Güvenlik Kurumunun 6183

sayılı Kanun kapsamında takip edilen prim ve diğer alacakları amme alacağı niteliğinde olup, imtiyazlı olacaktır.

Kısaca emekli maaşlarından emekli olan işçinin beyanı haricinde icra kesintisi yapılamaz. Emekli olduktan sonra sosyal güvenlik destek primine¹ tabi olarak çalışanlardan icra kesintisi yapılabilir mi? Sosyal güvenlik desteleme primi ödeyerek çalışan bir işçi, aldığı ücretinden (emekli maaşı değil) herhangi bir icra kesintisinin yapılabilmesi şüphesiz mümkündür.

İşçinin Rıza Göstermesi

İİK m. 83'te ifade edilmiş bulunan dörtte bir oranı kamu düzenine ilişkindir. Bu bakımdan borçlu rıza gösterse dahi aldığı maaşın tamamı haczedilemez.

Nafaka Borcu

Borçlunun nafaka borcu bulunmaktaysa bu miktarın ücret haczinde göz önüne alınması gerekir. Nafaka borcunun tamamı ücretten haczedilebilir. Dolayısıyla nafaka borçlusu işçi, kendisine asgari miktarın bırakılmasını talep edemez.

İcra nedeniyle işçinin ücretinden yapılan kesinti icra dairesinin icra yazısı içeriğinde bildirdiği banka hesap numarasına, nafaka kesintileri ise ilgili hak sahibin hesabına ödenmelidir.

Gönderilen İhbarname

İşçi ücretinin ne kadarı haczedilebilir. Bunun için önceden borçlunun aldığı ücret miktarının bilinmesi gerekir. Fakat uygulamada borçlunun maaş ve ücretinin dörtte birinin haczi ile yetinilmesinden dolayı, İcra ve İflas Kanununun 355 inci maddesi uyarınca işverene gönderilecek bildiriye borçlunun maaş veya ücretinin dörtte birinin haczedildiği yazılmakta, genellikle ücret miktarının tespiti için herhangi bir detaylı araştırma yapılmamaktadır.

İcra müdürlüğü işverene bir ihbarname gönderir. Bu ihbarname ile işçi ücretinin haczedildiği, hak kazanılan ücretin en geç bir hafta içinde icra dairesine bildirilmesi gerektiği ve borç bitinceye kadar mahcuz ücret miktarının borçlunun ücretinden kesilip icra dairesine gönderilmesinin lazım geldiğine ilişkin hususlar işverene ihtar olunur.

Aksine Davranışların Karşılığı

İhtarname hükümlerine uymayanların kesmedikleri veya ilk fırsatta göndermedikleri paralar, ayrıca mahkemedeki hüküm alınmasına gerek kalmaksızın icra dairesince maaşlarından veya sair mallarından alınır (İİK. Md.356). Bu hüküm aksine davranışın hukuki boyutudur. Bir de cezai boyutu vardır.

İcra Müdürlüğünde açılan dosya kapsamında ilgili işçinin ücret ve ikramiyelerine haciz konulması istemiyle işverene gönderilen haciz müzekkerelerinin gereğini yapmamak Cumhuriyet Savcılığı tarafından yürütülen bir suç soruşturmasına konu olur. Bu nedenle haciz müzekkeresine hem cevap verilmesi hem de doğru cevap verilmesi zorunludur.

Cevap vermemeye ilgili cezai boyut Kabahatler Kanunu'nda düzenlenmiştir: Madde 32 – Yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden

¹ Sosyal güvenlik destekleme primi emekli olduktan sonra gerek bir işverenin yanında hizmet akdine tabi olarak çalışan kişileri ifade etmektedir. Yani işveren çalıştırdığı bu emekli işçi için %7,5 işçi primi %22,5 da işveren primini Sosyal Güvenlik Kurumuna ödemek zorundadır. İşveren bu işçiler için yasal olarak da bordro düzenlemek zorundadır.

kişiyeye yüz Türk Lirası (2018 güncel rakam 259 TL) idari para cezası verilir. Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir.

Bazen de işçiyi korumak amacıyla, ücretinde haciz var, işten çıktı... gibi gerçeğe aykırı yanıltıcı bilgiler de verilebilmektedir. Bu durumda İcra ve İflas Kanununun 338 inci maddesi açıktır: Bu Kanuna göre istenen beyanı, hakikate aykırı surette yapan kimse, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

İhbarname İlgili İşverene Gönderilmelidir

Asıl işveren ve alt işveren ilişkisinin bulunduğu işyerlerinde haciz uygulaması yönünden her işveren kendi çalışanından sorumludur. Yani asıl işveren, alt işveren işçisinin haciz kesintisini takip etmek zorunda değildir. Nitekim Yargıtay, alt işveren işçisi için asıl işverene yapılan icra tebligatını geçersiz saymıştır².

Bilgi Verme

İcra dairesinden tebligat geldiğinde, ilgili işçi bilgilendirilir. 7 gün içerisinde icra kesintisinin yapılacağına dair hem icra dairesine hem de vekil avukata cevaben yazı yazılır.

Eğer tebligat işyerine geldiğinde işçi işyerinden çıkmış ise bu durum icra dairesine ve vekil avukata durum yazılıyla bildirilir. Bu yazıya işçinin SGK işten ayrılış bildirgesi de eklenmelidir.

İcra, nafaka yazısı hangi icra dairesinden gönderildi ise, o icra dairesi bilgilendirilmelidir.

Bu tarz yazılar, taahhütlü olarak gönderilmeli, evrakın teslim alındığına ilişkin kayıtlar saklanmalıdır. Ayrıca Ödemeler yapıldıktan sonra ödeme makbuzları mutlaka muhafaza edilmelidir. İcra ödemeleri ayrıca bir takip formu ile takip edilmeli, borç bitiminde ödeme sonlandırılmalıdır.

Borç tutarının hepsi icra dairesinin bildirdiği hesaba ödendi ve ödenecek herhangi bir miktar kalmadı ise durumun icra dairesine ayrıca bildirilmesine gerek yoktur.

İcra kesintileri devam ederken borçlu işçi, ücretsiz izin aldığından ya da diğer nedenlerden dolayı herhangi bir ücret alamayacak dolayısıyla icra kesintisi yapılamayacak idiyse durumdan icra dairesini bilgilendirilmesi zorunluluğu yoktur.

Birden Fazla İcra Durumu

İşçinin ücretinden bir haciz için -nafaka borçları hariç- kesinti yapılır.

İcrası olan işçinin aynı zamanda nafaka kesintisi de bulunabilir. Öncelik her zaman nafaka kesintisininidir. İcra kesintisinin hesaplaması nafaka kesildikten sonra kalan net tutarlar üzerinden yapılmalıdır.

Bu nedenle, haciz tebligatlarının geliş tarih ve saatleri, tebliğ zarfının üstüne yazılmalıdır. Bu tarih sırası, aynı zamanda haciz sırasıdır.

Önde olan haciz için icra kesintisi bitmeden sonraki haciz için kesinti yapılmaz.

4857 Sayılı Kanun'un 35. maddesine göre, işçilerin aylık ücretlerinin dörtte birinden fazlası haczedilemez, maaş üzerinde birden fazla haciz bulunması halinde dahi kesinti 1/4'ten fazla olamaz. Önceki dosya haczi sona ermeden sonraki haciz için kesinti yapılamaz. Görüldüğü üzere yasa, işçinin aylığının 1/4 ünün haczine olanak vermektedir³.

² Yrg. 12. HD'nin 01.07.2008 tarihli ve E. 2008/10938, K. 2008/13896 sayılı kararı.

³ Yrg. 12. HD'nin 08.02.2010 tarihli ve E. 2009/20792, K. 2010/2431 sayılı kararı.

Borçlu maaşından ikinci icranın kesilmesine muvafakat vermediği sürece ikinci icrasının kesilmesi mümkün değildir. Bu konuda İcra Müdürlüğü veya işveren yetkili değildir. Borçlu İcra Müdürlüğüne giderek muvafakat verirse ancak verdiği tutar kadar kesinti yapılabilir.

İcra Kesintisine Esas Alınacak Tutar ve Kesinti Yapılmayan Ödemeler

4857 sayılı İş Kanununun ücretin saklı kısmı başlıklı 35 inci maddesine göre, işçilerin aylık ücretlerinin dörtte birinden fazlası haczedilemez veya başkasına devir ve temlik olunamaz.

Burada dikkate alınacak husus ücretin net kısmıdır. Aylık ücretin net kısmı esas alınacak ve bunun dörtte biri haciz için kesilecektir. Aynı brüt ücreti alan iki işçiden BES'e tabi olanının net ücreti BES'e tabi olmayan işçiye göre daha az olacağından icra kesintisi miktarı da daha az olacaktır.

Neler icra kesintisine dahil değildir. Yargıtay verdiği bir kararda konuyu ayrıntılı açıklamıştır: 4857 Sayılı İş Kanunu'nun 35. maddesine göre; işçinin almakta olduğu aylık ücretinin ancak 1/4'ü haczedilebilir. Yine 4857 Sayılı Kanun'un 32. maddesi uyarınca; ikramiye, toplu sözleşme farkı ve nema da ücretten sayılacağından onların da aynı koşullarda haczini engelleyen bir yasa hükmü yoktur. 6772 Sayılı Kanun'un 4. maddesinde ise; "fazla mesai, evlilik, çocuk zamları veya primleri, ayni yardımlar, hafta ve genel tatil ücretleri gibi esas ücrete munzam tediyelelerin" haczedilemeyeceği belirlenmiştir. Bu durumda, ikramiyenin en fazla 1/4'ünün haczi mümkün ise de, yukarıda belirtilen 4. maddedeki fazla mesai, evlilik yardımı, çocuk zamları, ayni yardımlar, hafta tatili ücreti, genel tatil ücreti gibi ödemelerin haczi mümkün değildir. Kıdem tazminatı gibi ödentinin ve vergi iadesi alacağıının ücretten sayılacağına dair bir hüküm bulunmadığından anılan gelirlerin tamamı haczedilebilir⁴.

İşveren kestiği miktarı ne zaman icra müdürlüğünün hesabına yatıracaktır. Bu konuda İcra ve İflas Kanunu süre vermemiş, "haczolunan miktarı tevkif edip hemen daireye göndermeğe mecbur" olduklarını belirtmiştir.

İşçinin Muvafakatname Vermesi

İcra hukukunda muvafakatname diye biline bir uygulama vardır. Bu uygulamada borçlu, maaşından belirli bir miktarda kesinti yapılmasına icra müdürlüğü nezdinde muvafakatname vermektedir.

Haczedilmesi mümkün olmayan maaşın haczine muvafakat edilmesi halinde, bu muvafakata geçerlilik tanınarak, anılan gelirlerin haczi mümkün hale getirilmiştir. Ancak borçlu tarafından verilecek bu muvafakatın herhangi bir koşula bağlı tutulmaması gerekmektedir. Aksi halde koşula bağlı tutulan muvafakat geçerli olmayacaktır⁵.

Bu muvafakatnamenin önemi şudur; eğer işçi maaşına haciz geldikten sonra alacaklıya muvafakat vererek maaşından ¼ oranından fazla kesinti yapılmasına onay verirse, artık işçinin maaşının ¼ ünden fazlası da kesilebilir.

Tazminatların Tamamı Haczedilir.

Maaşın ancak dörtte birinin haciz edilebilmesinin sebebi, onun ücret niteliğinde bir ödeme olmasından kaynaklanmaktadır. İkramiye, prim ya da toplu sözleşme farklar da böyle kabul edilir.

⁴ Yrg. 12. HD'nin 16.01.2017 tarihli ve E. 2016/8863, K. 2017/383 sayılı kararı.

⁵ Yrg. 12. HD'nin 26.01.2015 tarihli ve E. 2014/27438, K. 2015/1708 sayılı kararı.

Ancak kıdem tazminatı ve ihbar tazminatı ücret niteliğinde ödemeler değildir. Bu nedenle; işçinin kıdem ve ihbar tazminatlarının tamamı üzerine haciz işlemi uygulanabilir ve işverenler de böyle durumlarda gerekirse bu ödemelerin tamamını işçiye yapmak yerine icra müdürlüğüne göndermek zorundadır.

Birikmiş Nafaka Alacağı

Borçlu işçi olup, 4857 sayılı Kanunun 35 inci maddesine göre işçinin almakta olduğu ücretlerin dörtte birinden fazlası haczedilemez. Ancak nafaka borcunun özelliği sebebiyle öncelikle aylık nafakanın tamamının, borçlunun almakta olduğu ücretinden her ay kesilmesinden sonra ücretin geri kalan kısmının 1/4'ünün birikmiş nafaka alacağı için, diğer adi alacaklar gibi daha önce konulan hacizler sona erdikten sonra kesilmesi gerekmektedir⁶.

AGİ Kesintiye Tabi Midir?

Agi, yani asgari geçim indirimi, işçinin gelir vergisi hesap edilirken dikkate alınan ve gelir vergisi matrahından indirilen bir miktardır.

Gerek 6183 sayılı Kanun, gerekse de 2004 sayılı Kanun gereğince maaşlar ve her nevi ücretlerin en az 1/4'ü hacze konu olabilmekte iken asgari geçim indirimi tutarlarının alınmaktan vazgeçilen vergi tutarı olarak değerlendirilmekte ve ücret olarak kabul edilmemektedir. Dolayısıyla, asgari geçim indirimi tutarının haczedilmesi mümkün değildir.

İşçinin İcra Borcunu Topluca Ödemesi

İşçi, icra borcunu tümüyle ödeyerek kapatabilir. Bu durumda işçi, icra fek yazısını icra müdürlüğünden alarak işyerine getirmelidir. Bu yazı geldikten sonra icra kesintilerine devam edilmez. İcra dairesine durumu bildirmeye gerek yoktur. İcra dairesi, icra kesintisini gerçekleştiren işyerine borcun kapandığına dair bir yazı iletir.

SONUÇ

Haciz, icra müdürlüğü vasıtasıyla, borçlunun borcunun zorla tahsil edilmesidir. Bu bazen borçluya ait bir malın satılması yoluyla olduğu gibi bazen de maaşının belirli bir kısmının zorla kesilmesiyle olmaktadır. Böyle bir durumda işverene icra müdürlüğünden yazı gelmekte ve işveren de yazıda belirtilen kadar miktarı işçinin maaşından keserek icra müdürlüğünün hesabına yatırmaktadır.

İşveren, işçinin ücretinden yapılacak haciz kesintisinde doğrudan değil dolaylı muhataptır. İşçinin bu borcu zamanında ödememesi ve konunun icra takibi aşamasına gelmesi, işvereni de sürece dahil etmektedir. İcra ve İflas Kanunu gereği, hakkında haciz kararı verilen çalışanın ücretinden gerekli kesintiyi işveren veya işveren adına yetkili kişi yapmak zorundadır (md.355). Eğer işveren bu kesintiyi yapmazsa işçinin icra dairesine ödenmesi gereken ücret kesintisi kadar tutar, işverenden tahsil edilir (md.356). Fakat işçinin bu borcunu ödeyen işveren, işçiye rücu eder.

⁶ Yrg. 12. HD'nin 15.02.2011 tarihli ve E. 2010/20139, K. 2011/681sayılı kararı.